

SVETLA SAMOTA STAREGA MACESNA

MATJAŽ KMECL

Jesen 1993 je bila deževna, gozdne barve pa vseeno sijajne. Malo smo bili vsi tisti, ki imamo jesenski čas radi - mislim pa, da se je ta moda začela z Dickensom - nesrečni, saj ni lepšega kot v kakšni zakotni svetli samoti bresti po puhastem obletelem listju, nad glavo pa se še zmeraj sveti sončno rumeni javor in rdeče bukovje šelesti; najrazličnejše rjave barve dopolnjujejo to zaključno parado veselja do življenja. Sonce potrepetava veje in prostor se igra kot v otroškem vrtcu.

Takšen čas sem torej čakal, da bi šel na obisk k najstarejšemu drevesu na Slovenskem; ogle danega ga imajo na koncu Male Pišnice, kakšnih 1400 metrov visoko, tik pod Grlom, koder sicer z druge strani pripelje planinska steza iz Tamarja in zavije naprej gor proti Vršiču in Slmenu. Dva gozdarska inženirja, ki ju takšna drevesa vznemirjajo, sta menda starino navrtala in ji izmerila tam okoli 1040 let: mati narava jo je torej priklicala v življenje približno takrat, ko so napisali Brižinske spomenike! Takšno reč je treba videti pod nujno!

Pozni jesenski čas pa se ni zdel primeren samo zaradi barv, temveč tudi zato, ker stoji stari macesen sredi listavskega oziroma mešanega gozda; ker se listavci obletijo prej kot macesni, sem ugibal, ga bom laže našel. Skromne vesti o njegovem bivališču so namreč poudarjale, da je iskanje nekoliko bolj zamotano. Sem pa vedel, da je brez vrha, ker mu ga je bogvedi kdaj odlomil vihar; tudi ta podatek bi lahko pomagal, čeprav navsezadnje tisočletnih macesnov vseeno ni kot kakšnega protja.

OD KOD IME PIŠNICA

Ko so potem po dolgotrajnih deževjih za vse-svetno nedeljo napovedovali »v višjih legah in na Primorskem« sončno, sem šel. Najprej po tisti lepi in slikoviti lovski poti od kranjskogorske Jasne navzgor skoz dolomitno skrotje, kjer nekaj odsluženih plezalskih vrvi na hudobnejših mestih skrbi za boljši občutek, potem pa vse globlje v tišino in samoto pišniške dolinice. Živega bitja ni bilo nikjer, še ptica nobenega; samo voda se je od vseh strani, posebej ciprniške, cedila v dno, in megle so ležale čez in čez. Malo sem se zabaval z misljo na ime: mogoče je pa Pišnica po kakšnih praslovanskih zvezah v sorodstvu s srbohvaškim pišanjem, ko se tako odceja in pušča. Ponekod pa rečejo

jastrebu in kragulju, ki odnašata piščeta, piščnika - in Pišnica bi mogoče bila njuno od-ljudno domovanje. Piškav je končno lahko po dolomitno črviv, razdrapan, bolan, kot so ti bregovi. Lahko pa da od tod neprestano piha in je zato Pišnica - to zadnje mi je bilo še najbolj všeč; kot za potrditev je začel vleči rahel piš.

Nato se mi je zazdelo, da imam prisluh: kot da cingljajo kravji zvonce. Najprej ne verjamem, potem pa se iz vse tiste samote izlušči mož, ki se vrača po širokem prodju izpod lovske kočice. Izkaže se, da je Kranjskogorčan, pravzaprav Borovec, to je staroselec, prakranjskogorčan - navsezgodaj je odšel iskat petnajst ovc, ki so se mu od poletja, ko jih je tja nagnal na samostojno preživljanje, zgubile. Zvonec je imel s seboj, da bi jih privabil, vso pot je cingljal z njim. Lepo sva se poslovila, zame pa je bilo koristno, da je šel še precej dlje od kočice - tam se je namreč začel sneg in zdelo se mi je najbolj preprosto slediti njegovim stopinjam. Megle zgoraj so se začele tudi trgati, skozi okna so se prikazovali sončni vrhovi, narejeni iz čiste zime; mislim, a je bilo Robičje in zadaj Mojstrovka.

DREVESA IZ PREŠERNOVIH IN TRUBARJEVIH ČASOV

Pot se je kmalu za lovsko kočico zares začela izgubljanje; če ne bi bilo Borovčevih stopinj in paličnih vbodov, ki so pričali o popotniku izpred nekaj dni, bi zagotovo prehitro zavil na desno proti sedlu in bi zašel v zoprno grapo. Tako pa se je še dolgo potem dalo slediti odlomkom cikcakaste steze, dokler tudi ta ni zginila; toda tam se že ni bilo več treba bati, da bi zašel - greben s sedlom je bil na dosegu roke, svet položnejši in poln bukovomacesnovega gozda, prijazen skratka.

Aha, sem si rekel, zdaj pa oster pogled! In res se je v ciprniško stran kazalo nekaj prav velikih, čeprav še ne izjemnih macesnovih dreves. Zato, in ker je lega zavetna, tla očitno ugodna, sem si mislil, bo treba tisočletnika iskati tod nekje. Na grebenu se je odprl lep pogled čez proti Poncam, vendar sem rajši spet zavil navzdol: srečal sem nekaj bukev, ki so lahko po debelini bile iz Linhartovih ali Prešernovih časov, in dva mladostna, čeprav orjaška macesna, ki sta mogoče še doživela Trubarja, kaj več pa zagotovo ne. Malo sem še lazil naokrog, ko pa nisem nič našel, sem se nekoliko resignirano odpravil navzgor proti škrbini, skozi katero pripelje tamarska pot. Ker si imam v tolikšni

samoti navado povedati tudi kaj na glas, sem se nemudoma potolažil:

»Dobro, če noče, noče! Kaj čem, se pač skriva pred mano. Mogoče je prav zato učakal tolikšno starost. Živ krst ga ni nikoli poiskal in mu zato tudi nikoli ni nič hotel. Naj se pač skriva še naprej. Saj ga je bilo tudi iskati lepo!« - Še posebej, ker je tudi nebo med tem postalo dokončno jasno in sončno, narejeno iz nekoliko hladne, vendar čiste srebrnine.

BLIŽNJE SREČANJE S TISOČLETJEM

Ko sem prišel na zaznamovano pot, sem se vseeno še enkrat ozrl naokrog za njim. In je res stal, z odlomljenim vrhom, nekaj deset korakov vstran! O, o, o, je zaorglalo vsenaokrog, pa ga imam! Bil je tako velika žival, da je moral biti pravi. Že na daleč je pošiljal od sebe znamenja stoletnih časov. Od Mojstrovke dol je skozi neko škrbino nanj posijalo celo sonce, tako da se je trenutek spremenil v velik praznik.

Nisem se obiral, stopil sem mu nasproti. Pod njim je ležalo vse polno drevesnega prhljaja, tudi zelo gostih in številnih vej ni kazal - kolikor jih je bilo, pa so bile še kar žive, zdaj že s porjavelimi ali vsaj zamolklo oranžnimi iglicami. Na južni strani je visoko iz njega molela debela, mišičasta zadeva, ki bi že sama zadostovala za posebno drevo, vrh pa je bil odlomljen tam nekje, kjer je glavno deblo bilo še zmeraj vsaj četrt metra debelo. - Potrepljal sem ga in bil je slovesen občutek, imeti pod dlanjo tisoč let. Če grem v Münchensko knjižnico, mi ne dajo Brižinskih spomenikov kar tako v roke, tu pa me je bližnje srečanje s tisočletjem stalo samo nekaj ur hoje!

Dan na planini

G. B. SPEZZOTTI

Na vrhu
jesensko pozlačene planine
ob srhljivem božanju svežine
luči, obrisi, barve,
med poigravanjem lahnih sap,
obdajo goro
z zlatim sijem.

Radodarna svetloba
bo razdala svoje bisere;
odprto srce
na brezmadežnem nebu.

1964.

Iz pesniške zbirke *Il tremar delle stelle* (Utripanje zvezd), Videm 1968

Prevedla Jolka Milič

Ko je bila prva svečanost mimo, sem ga želel poslikati, vendar ni fotogeničen; celo iz drevesne družine ne štrli kaj prida. Objel sem ga, da bi videl, koliko bi nas moralo biti, da bi ga z rokami obsegli; pravzaprav ne veliko, dva bi bila premalo, trije že preveč; ampak prav videlo se je, da tudi za drevje velja, kar za ljudi: največja telesa ne učkajo najvišje starosti. Važno je, da si globoko zakopan v zemljo, da te ne podre, in da si skromen, da živiš na dobrem zraku, da nimaš sovražnikov in, kar je najbrž najvažnejše, da imaš dobro življenjsko filozofijo: niti za trenutek ne smeš biti prepričan, da se bo svet brez tebe podrl.

GORSKI REFUGIJ ZA DREVEŠA

Nedaleč proč sem si poiskal kos suhih in zavetnih tal, sedel in si ga, starca, poskušal vtisniti v spomin. Vedel sem, da sem prestar za prav živo spominjanje, toda nekaj malega bo mogoče ostalo; boljše nekaj kot nič.

Gledal in gledal sem ga, zmeraj bolj se mi je zdel narejen po slovensko: skril se je v zadnji kot sveta in rajši je dal glavo, kot da bi ga kdo pošteno opazil; ničkoliko je trpežen, molčeč tudi - vsaj tisti čas, ko sem mu delal družbo, ni rekel nobene; ves je obtolčen in okleščen, pa vztraja, pravzaprav se kar blešči od mazohistične vztrajnosti, zraven pa počasi dozoreva, čeprav bo najbrž prej umrl kot dozorel. Na tihem je seveda domišljav in gosposki, iz njega žari ponižen ponos. - In tako mu domišljija ne pride do konca. - Kako, na kakšen skrivnosten način obstaja tisoč let v tem telesu? se sprašuje in obupuje, ker nima pojma, kako. Koliko letnih časov (štiri tisoč!) tiči v njem, koliko plazov je v tisoč zimah zgrmelo po prepadnih višinah naokrog, koliko ptičev se je v tisoč pomladih poženo v njegovih vejah, koliko se jih je izleglo, kakšen velikanski kup obletelega zlata bi ležal pod njim, če bi se vse iglice iz tisoč jeseni znašle naenkrat na istem kupu! V dolini bi bilo kaj takega nemogoče; tu pa sem lepo sedel, v tem gorskem pribežališču, in se čudil, da se lahko zgodi tudi kaj takega; da obstajajo refugiji tudi za drevesa. Bil sem nebogljen in slovesen hkrati, tudi otročji, priznam. - Dokler me ni začnela preganjati uboga misel, da je dan kratek, pot na Vršič in potem še v Kranjsko Goro dolga - posebno, ker je bila videti trda od zime.

Poslovil sem se od macesna in ker s snegom ni bilo tako hudo, bil je ljubeznivo pomrznjen, lepo je držal stopinjo, sem skočil spotoma še na Sleme; mislil sem, da ne bo prav veliko ljudi - pa jih je bilo kot smeti. Zato sem hitro zginil, čeprav ni bilo slabo in je tudi sonce kar dobro pripekalo. Vso pot, do doma, in potem še nekaj dni me je spremljala svetla samota starega macesna.